

ASTRONOMIA WSPÓŁCZESNA

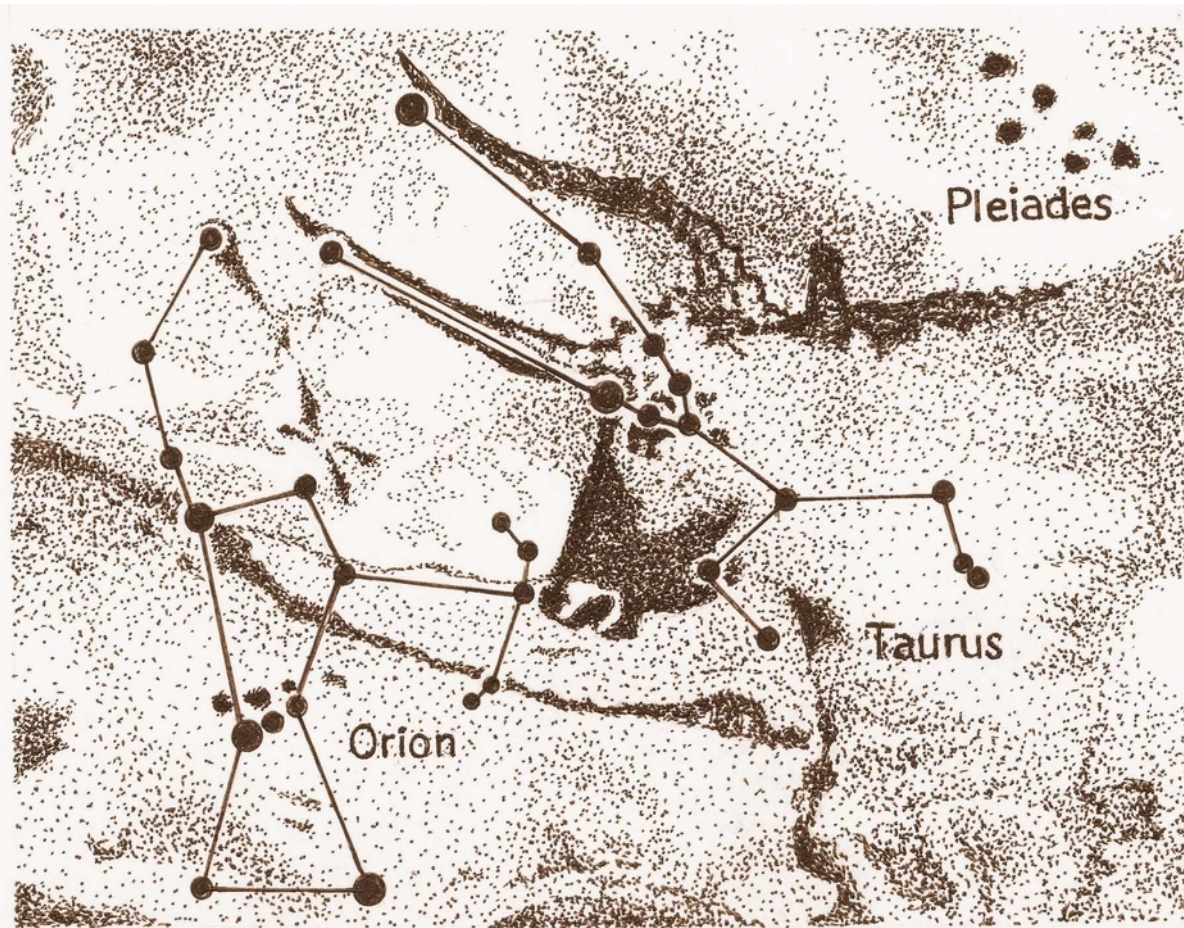
Krzysztof Kamiński
Instytut Obserwatorium Astronomiczne UAM

www.astro.amu.edu.pl

chrisk@amu.edu.pl

Plan zajęć

1. Wprowadzenie
2. Astronomia na sferze niebieskiej
3. Grawitacja
4. Układ Słoneczny
5. Gwiazdy
6. Galaktyki i Wszechświat

Malowidła jaskiniowe w Lascaux (ok. 14 tyś. lat temu)

Kość z Lebomo
(ok. 35 tys. Lat temu)

Stonehenge
(ok. 3-5 tys. lat temu)

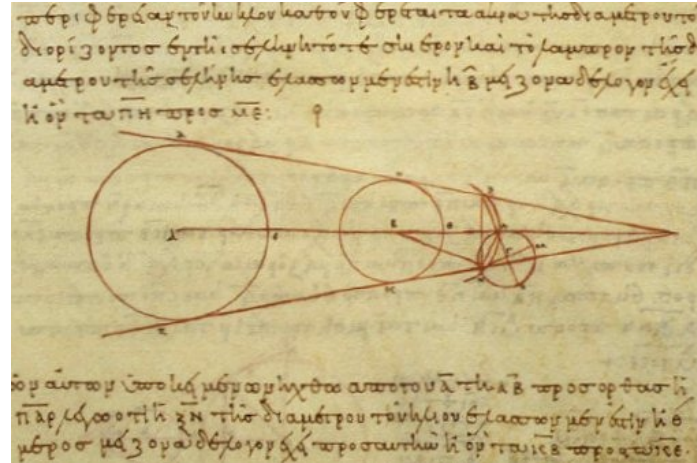

Kręgi kamienne w Odrach
(ok. 2-3 tys. lat temu)

Arystarch – odległość do Księżyca i Słońca

Arystarch z Samos
(310-230 p.n.e.)

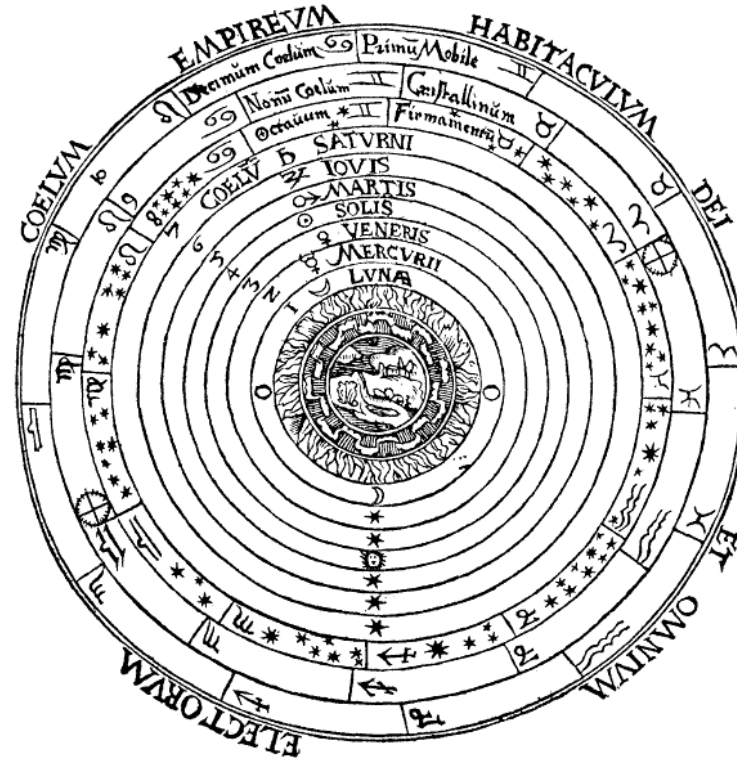
Pierwsze szacunki odległości
do Księżyca i Słońca.

Ptolemeusz – model geocentryczny

Schema huius præmissæ diuisionis Sphærarum .

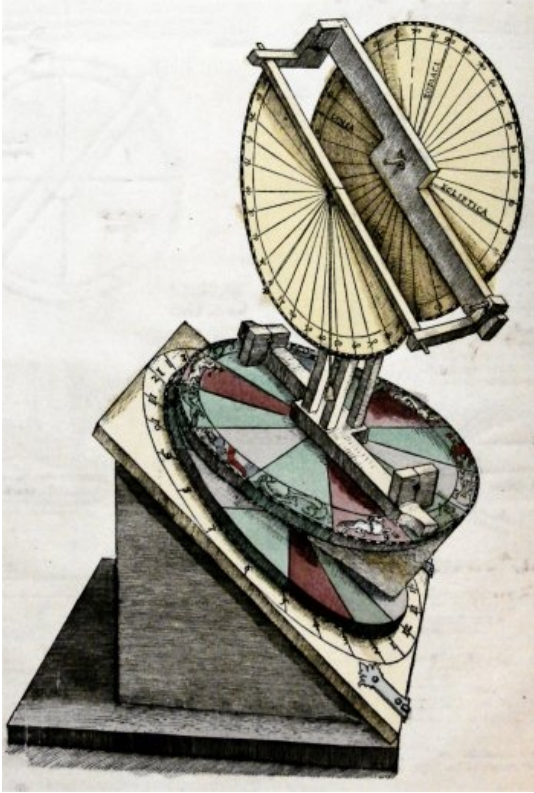

Klaudiusz Ptolemeusz
(100-170 n.e.)

Fragment Almagestu
(model geocentryczny, katalog 1000 gwiazd)

Astronomia średniowieczna

Torquetum
„analogowy komputer”
Franco z Polski
XIIIw.

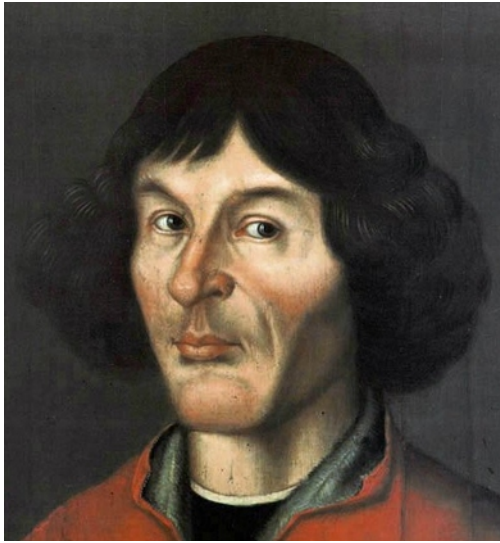

Arabskie astrolabium
z XVw.

Jan ze Świętego Lasu
(1195-1256)
„O sferach”
(kulista Ziemia,
odległe gwiazdy)

Kopernik – model heliocentryczny

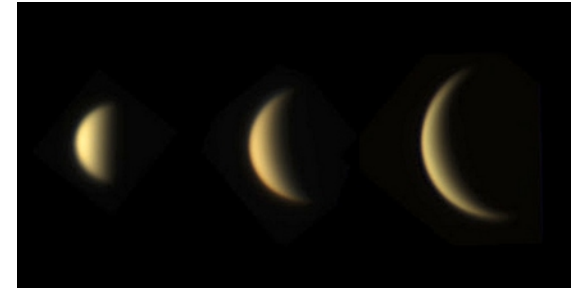
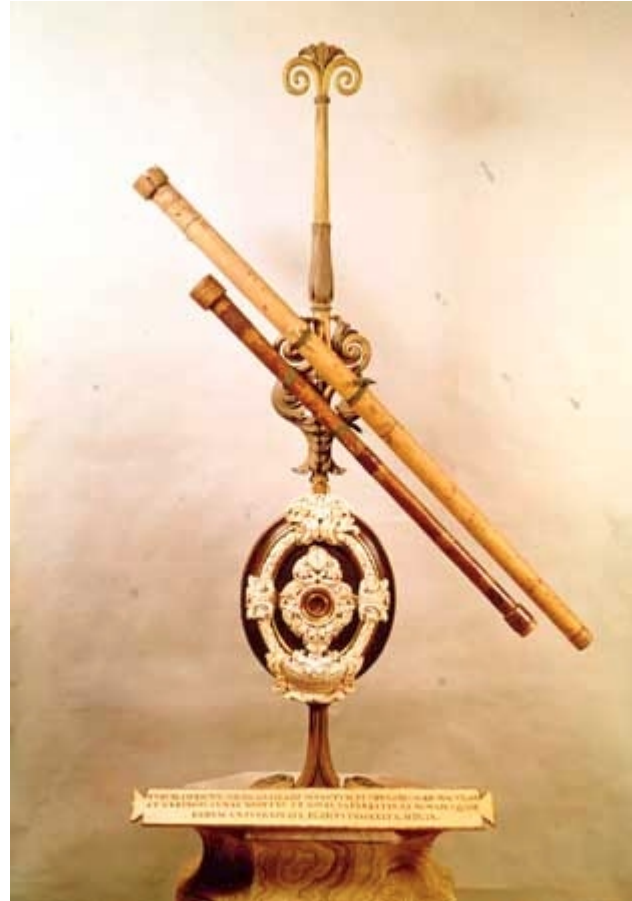
Nicolaus Copernicus
(1473-1543)

„De revolutionibus orbium coelestium”

Galileusz – teleskop astronomiczny

Galileo Galilei
(1564-1642)

Brahe – obserwacje Marsa

Tycho Brahe
(1546-1601)

Kwadrant

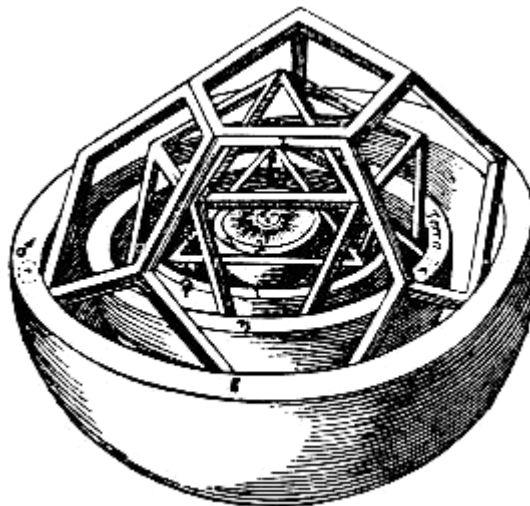

proteza nosa

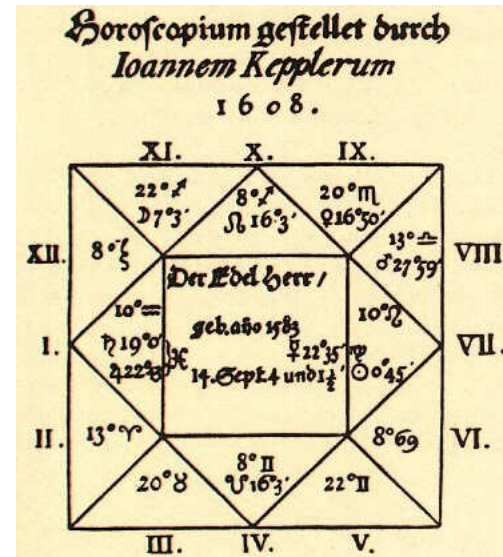
Kepler – prawa ruchu planet

Jan Kepler
(1571-1630)

Model Układu Słonecznego
Mysterium Cosmographicum

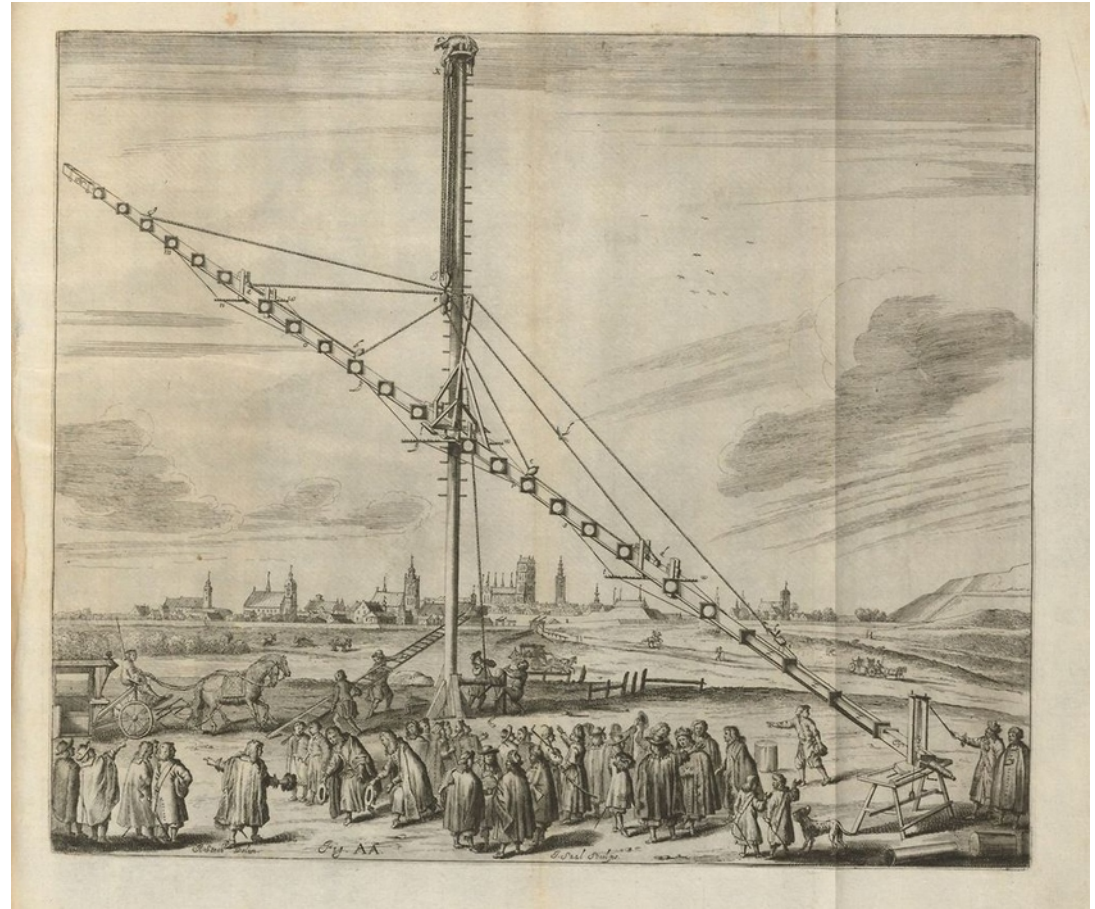

horoskop

Heweliusz – teleskopy i obserwacje

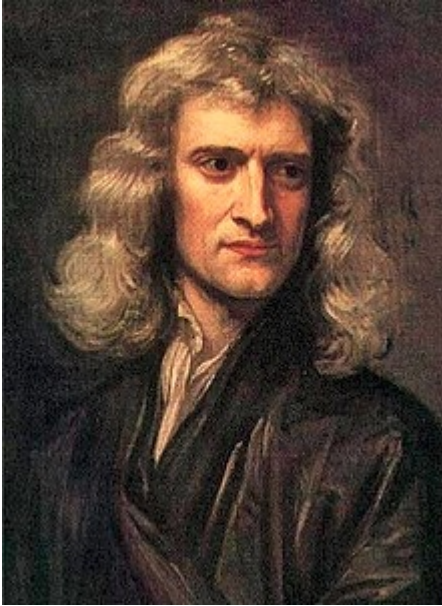

Jan Heweliusz
(1611-1687)

Teleskop o długości 46m

Newton – teorija gravitaciji

Izaak Newton
(1643-1727)

Teleskop Newtona

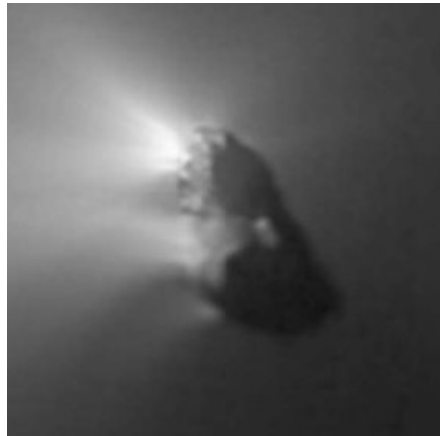
Halley – komety okresowe

Edmund Halley
(1656-1741)

1910

1986

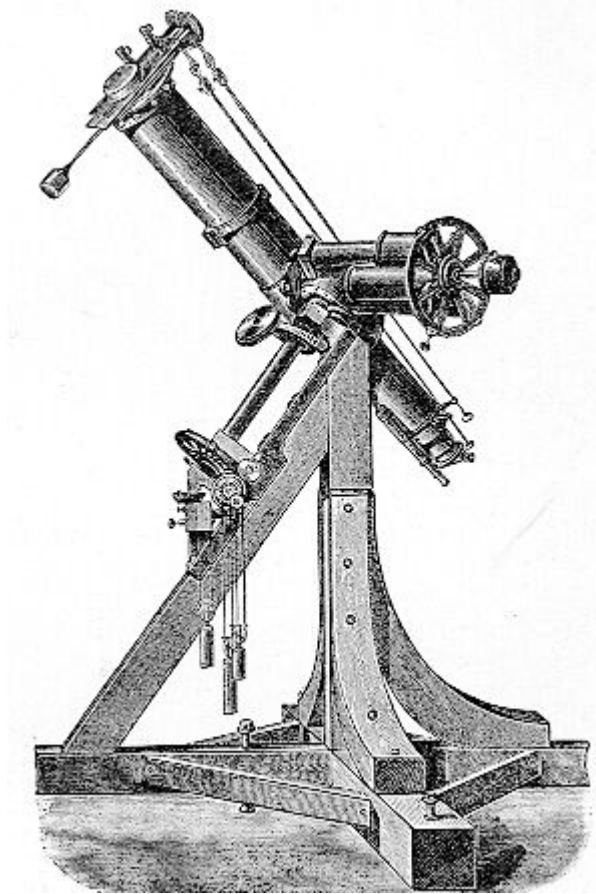
Babylonian observation of
Halley's comet
164 BC
Babylonian astronomical diaries
recorded daily observations of the
moon and planets from the 7th
century onwards. The diaries for
164-163 BC contain observations of
Halley's comet at its first and last
visibility. This observation can be
dated to about 22-28 September 164.
WA 1881.6.25,73/4162

164 p.n.e.

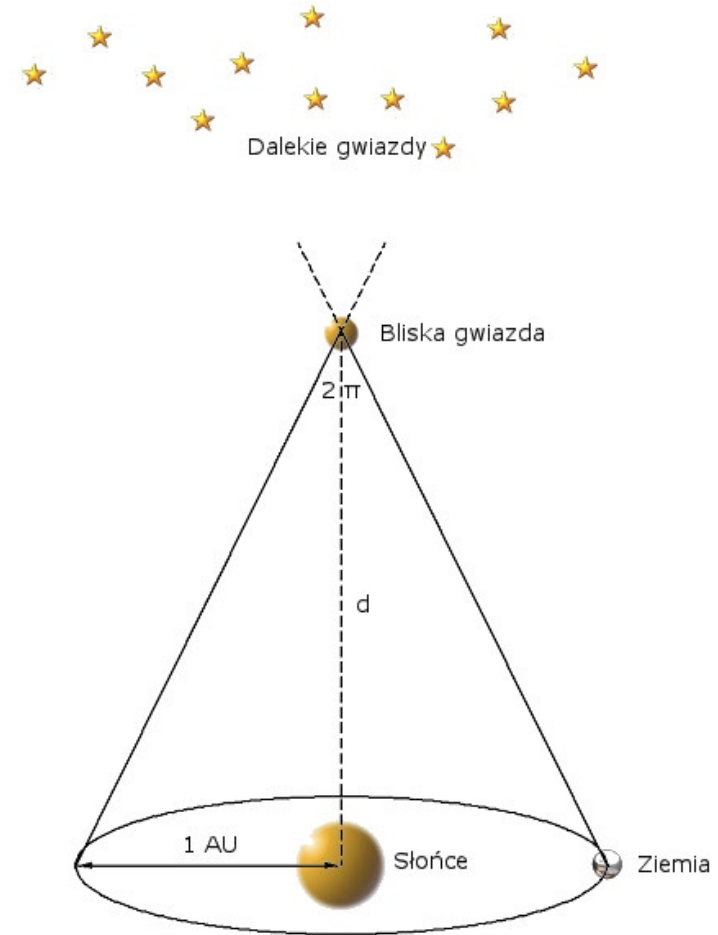
Bessel – odległości do gwiazd

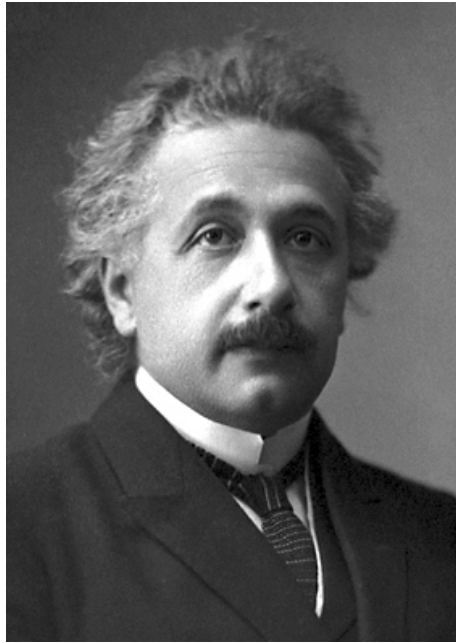
Fryderyk Bessel
(1784-1846)

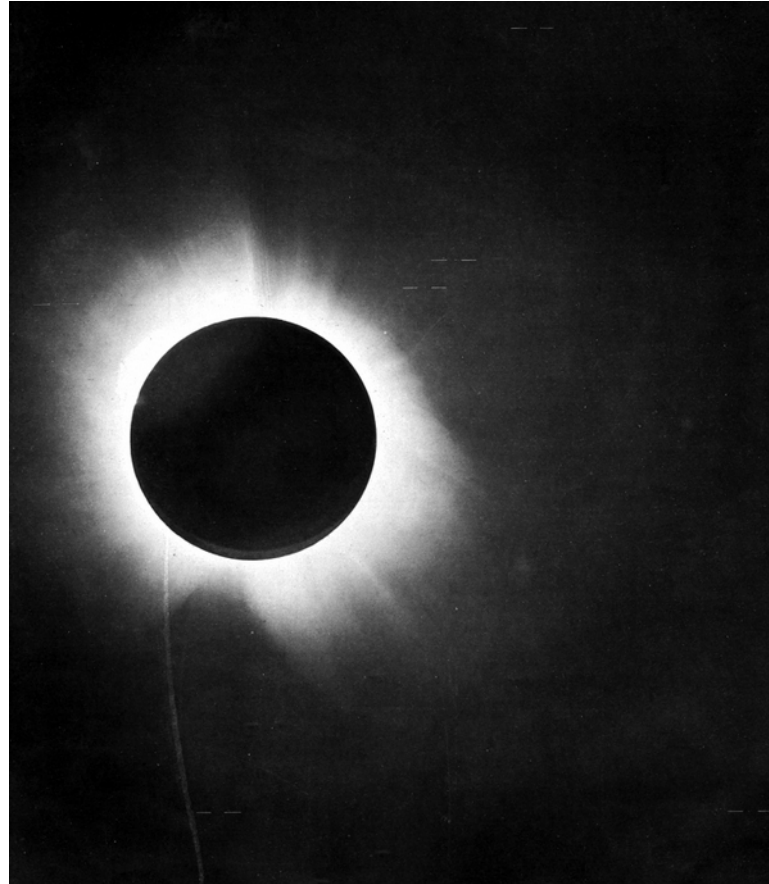
Heliometr

Einstein – Ogólna Teoria Względności

Albert Einstein
(1879-1955)

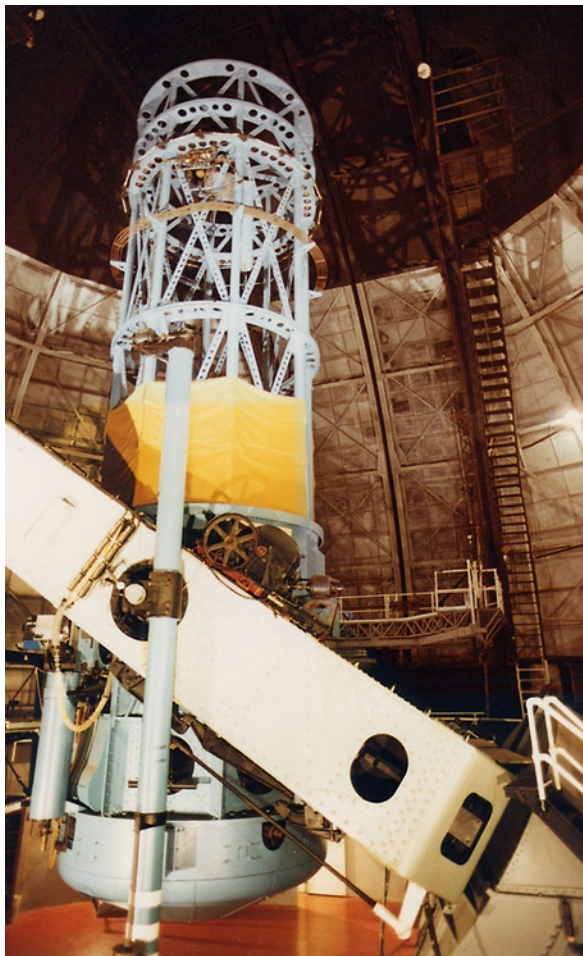

Wyprawa Artura Eddingtona na zaćmienie
(1919)

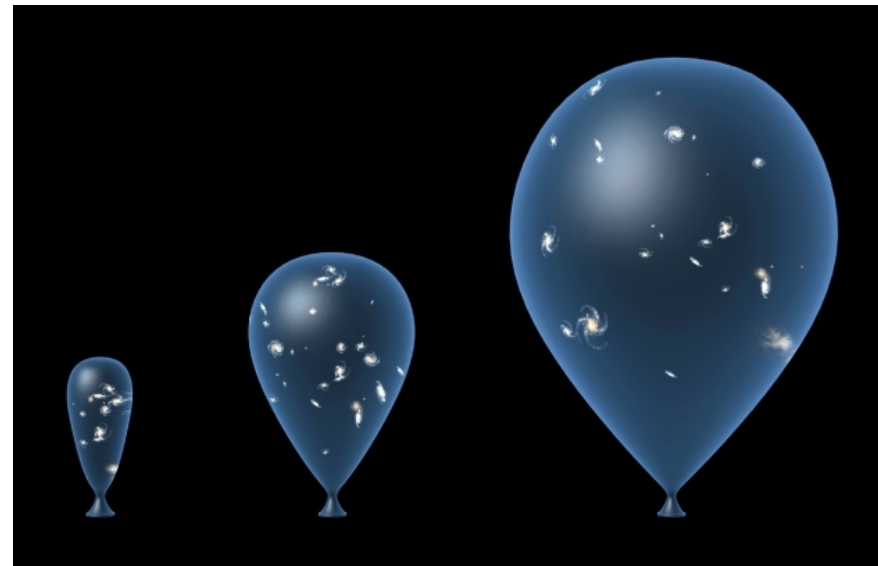
Hubble – rozszerzanie Wszechświata

Edwin Hubble
(1889-1953)

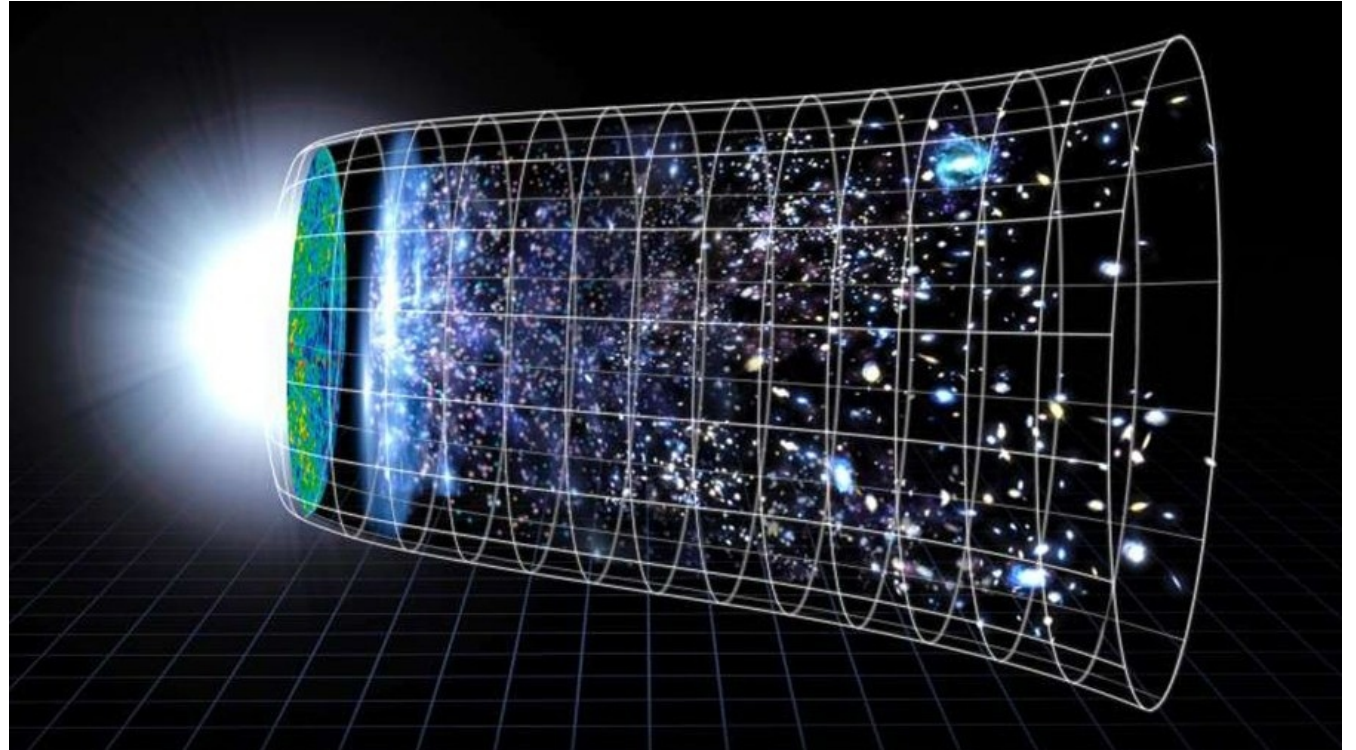
100" teleskop „Hooker”

Lemetre – Wielki Wybuch

Georges Lemetre
(1894-1966)

Teoria Wielkiego Wybuchu

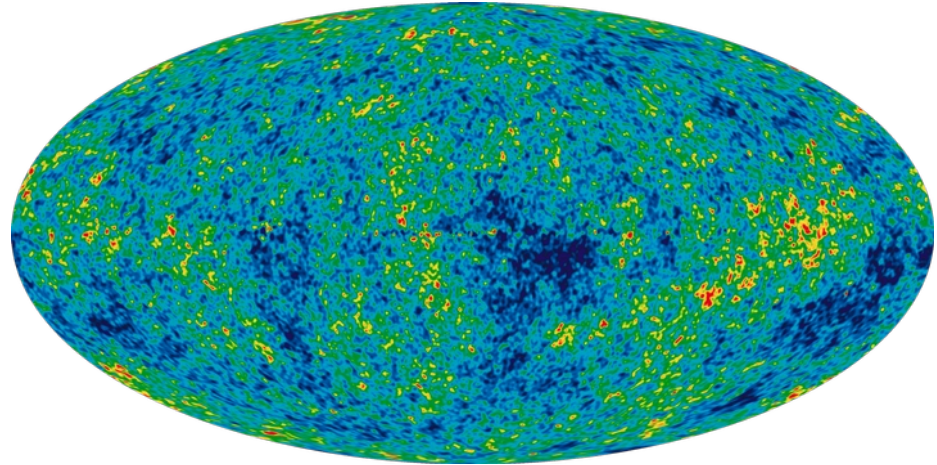
Penzias i Wilson – mikofalowe promieniowanie tła

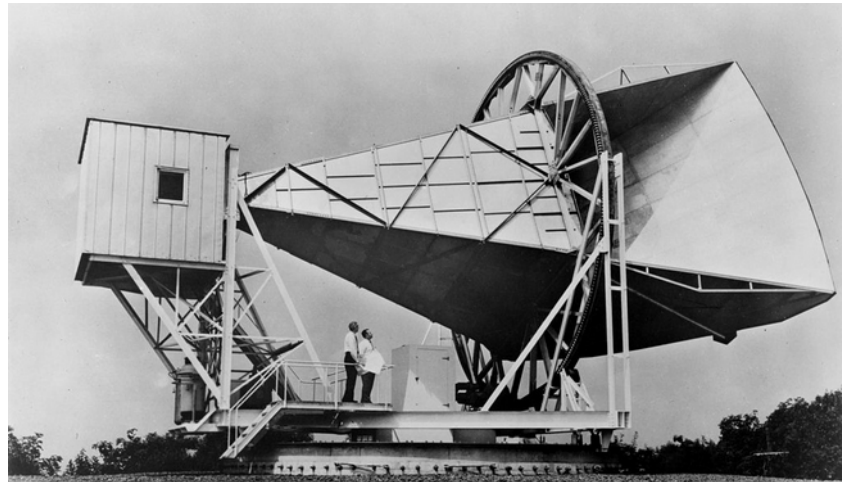
Arno Penzias
(1933-)

Robert Wilson
(1936-)

Współczesna mapa CMB

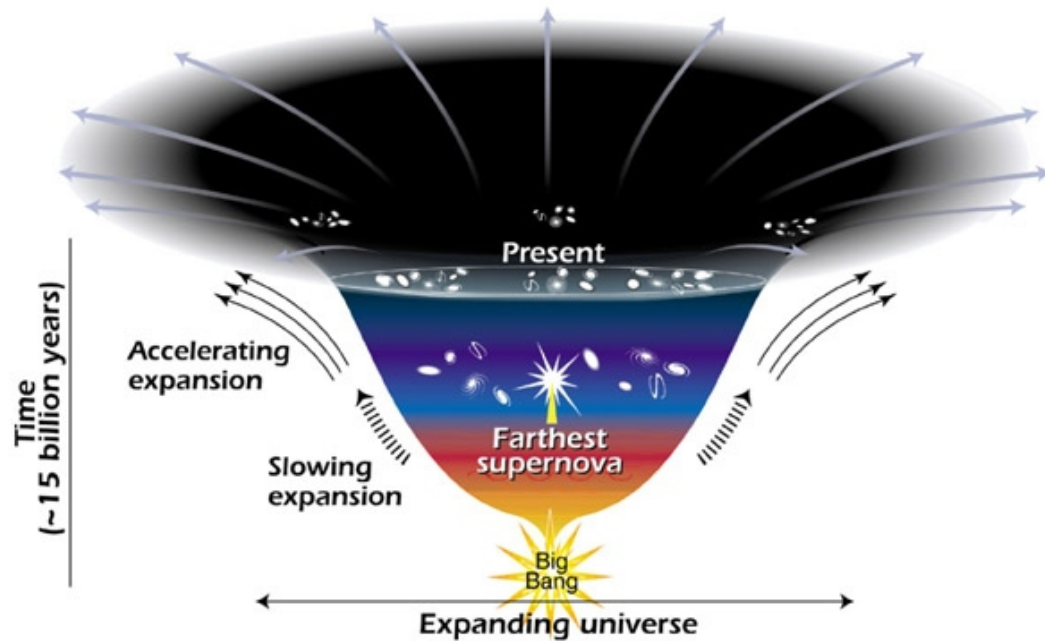

Antena tubowa (1964)

Przyspieszanie ekspansji Wszechświata

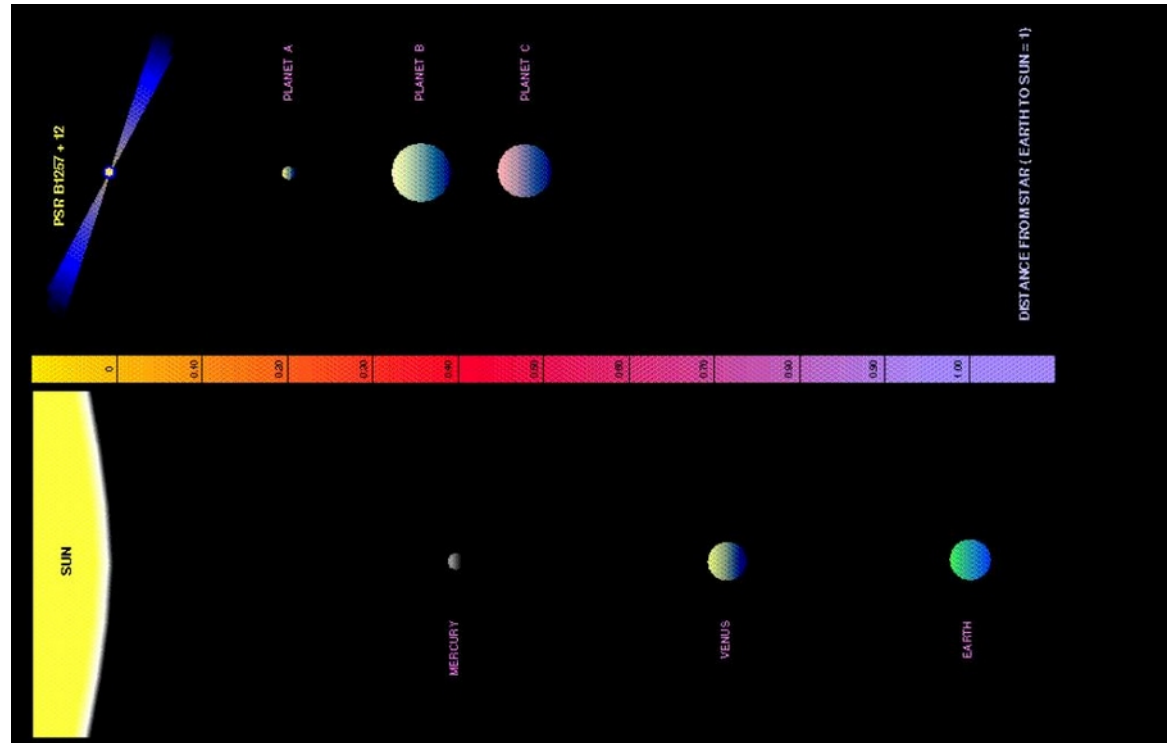
Saul Perlmutter, Brian Schmidt,
Adam Riess (Nobel 2011)

Planety pozasłoneczne

Aleksander Wolszczan
Dale Frail
(1992)

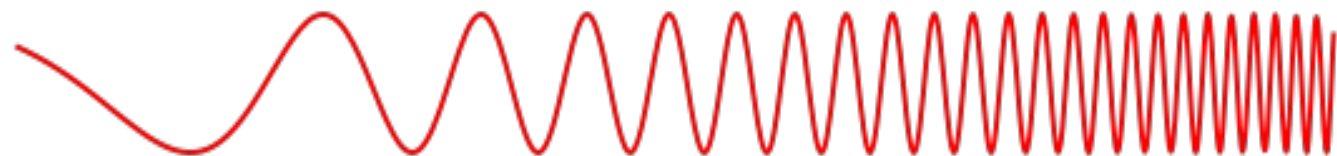
Układ planetarny pulsara PSR 1257+12
w porównaniu do Układu Słonecznego

Źródła wiedzy o Wszechświecie

1. Fale elektromagnetyczne (lub fotony)
(światło widzialne od zawsze, inne zakresy od połowy XXw)
2. Materia kosmiczna makroskopowa
(od początku XXw)
3. Cząstki kosmiczne
(od połowy XXw)
4. Fale grawitacyjne
(od 2015r)
5. Badania bezpośrednie (eksperymenty) w Układzie Słonecznym
(od połowy XXw)

Przenika atmosferę ziemską?

tak nie tak nie

Typ promieniowania
Długość fali (m)

radiowe

10^3

budynki

mikrofale

10^{-2}

człowiek

podczerwień

10^{-5}

motyl

światło
widzialne

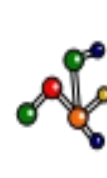
0.5×10^{-6}

pierwotniaki

ultrafiolet

10^{-8}

molekuły

rentgenowskie

10^{-10}

atomy

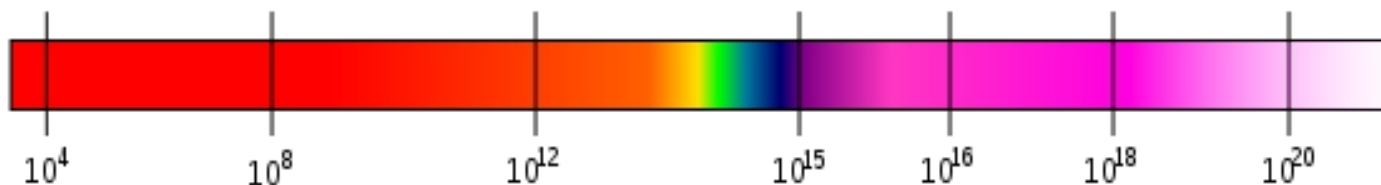
gamma

10^{-12}

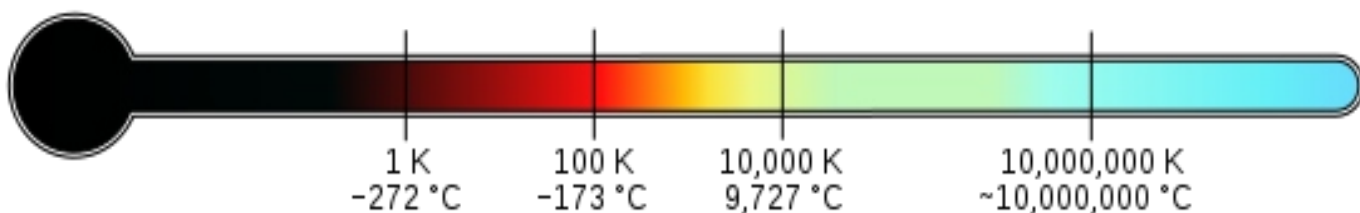

jądra atomowe

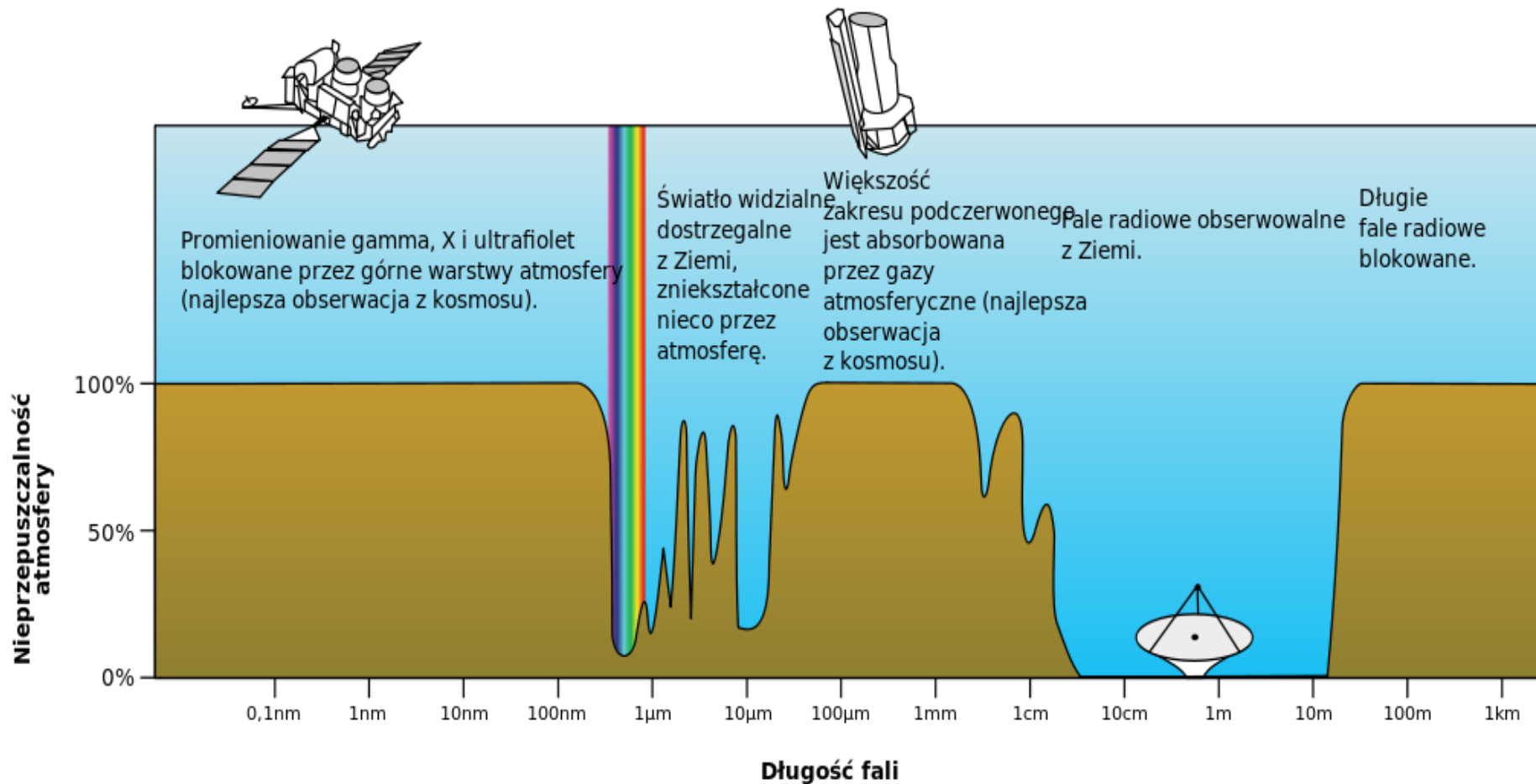
Częstotliwość (Hz)

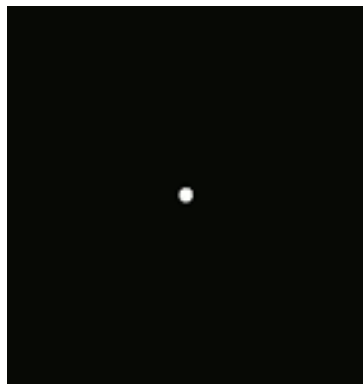
Temperatura ciała, którego maksimum promieniowania jest w danej długości fali

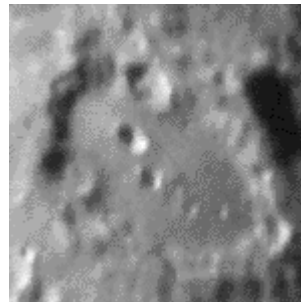
Atmosfera ziemska a obserwacje astronomiczne

Zniekształcenie obrazu w teleskopie ze względu na atmosferę ziemską.

Scyntyllacja,
szybkie zmiany
natężenia światła.
Odpowiada za
„mruwanie gwiazd”.

Seeing,
szybkie zmiany
kierunku światła.
Odpowiada za
”drwanie obrazu”
w teleskopie.

Zniekształcenie obrazu w teleskopie ze względu na atmosferę ziemską.

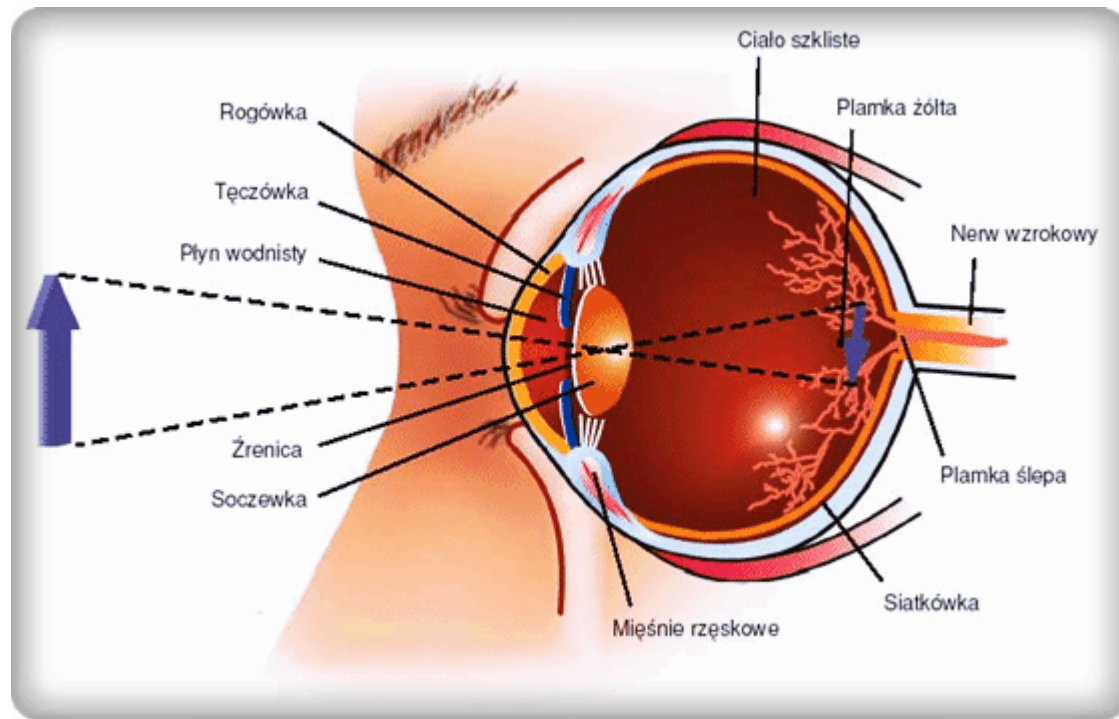
Sposób 1: Teleskop kosmiczny poza atmosferą Ziemi.

Sposób 2: Teleskop naziemny wyposażony w tzw. optykę adaptacyjną.

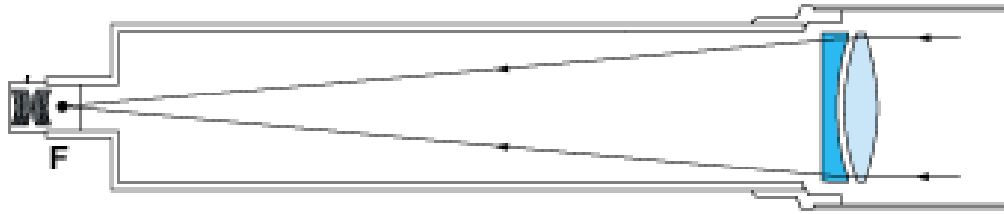
Porównanie zdjęć galaktyki wykonanych przez atmosferę ziemską (z lewej) oraz z kosmosu (z prawej).

Rodzaje obserwatoriów astronomicznych

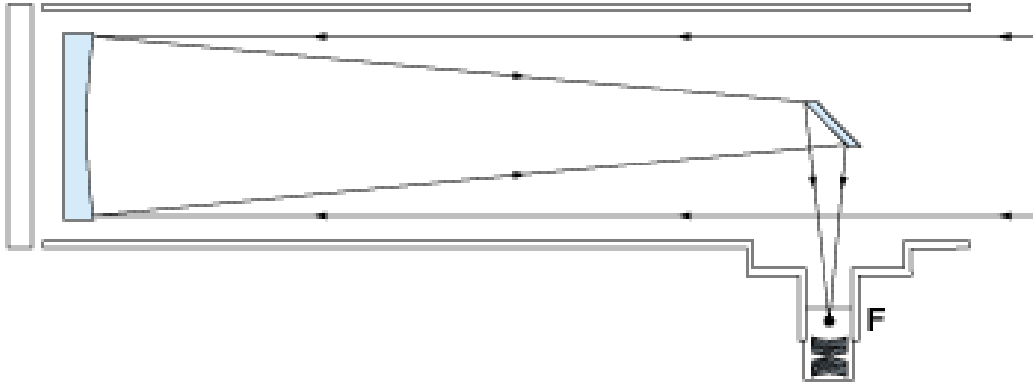

Ludzkie oko – do XVII wieku. Średnica źrenicy ok. 6mm.

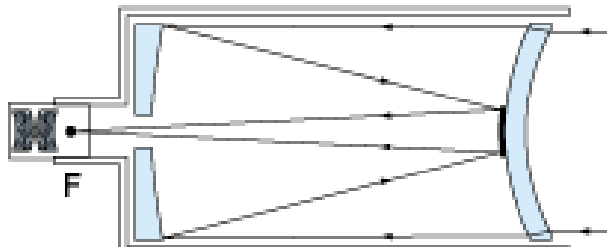
Teleskopy optyczne

refraktor,
teleskop soczewkowy,
luneta

reflektor,
teleskop zwierciadlany

katadioptryk,
teleskop soczewkowo-zwierciadlany

Teleskopy optyczne

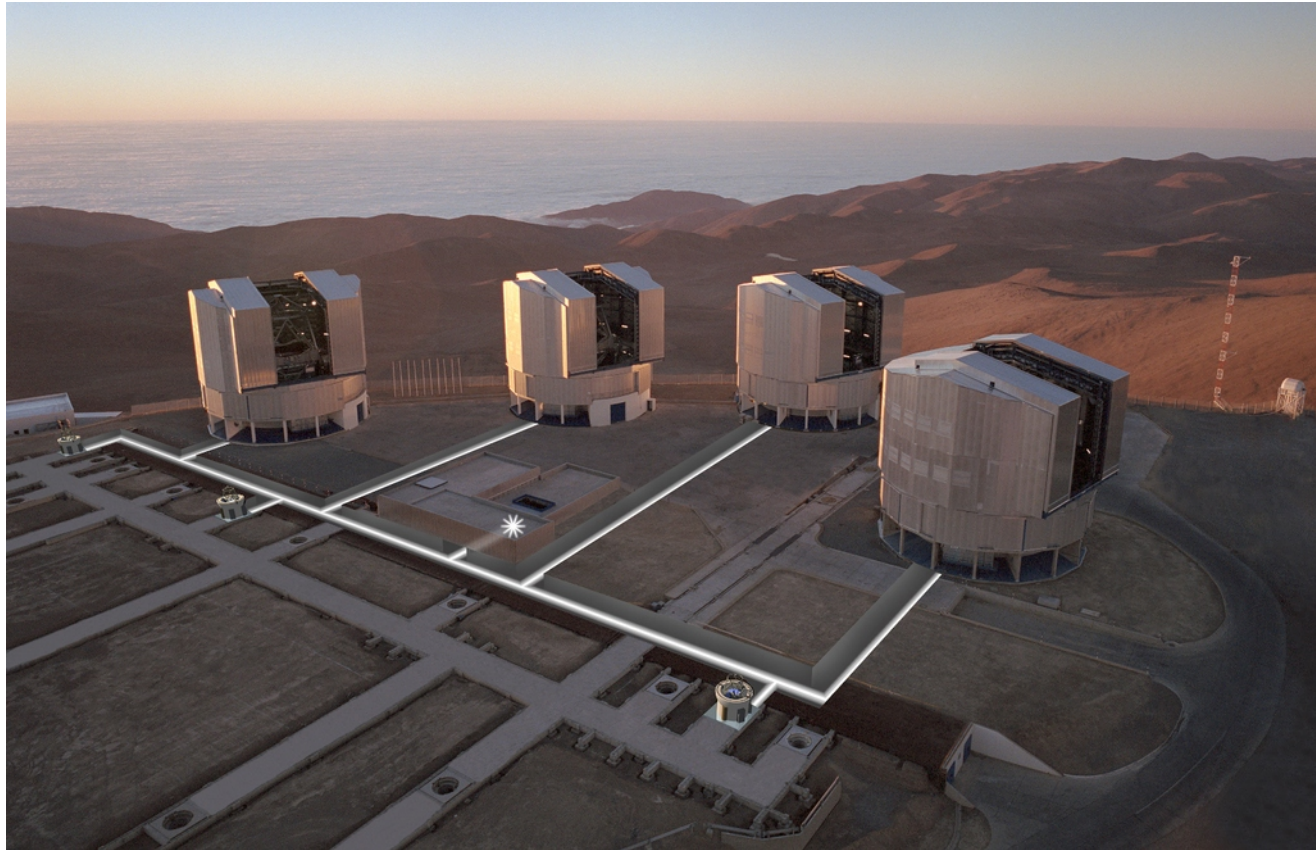

Teleskop optyczny naziemny

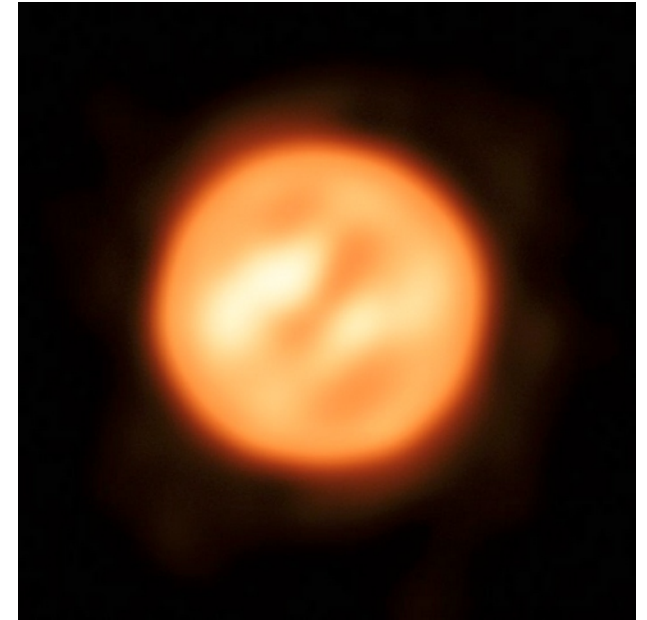

Teleskop optyczny kosmiczny

Interferometry optyczne

Interferometr optyczny VLTI

Antares, VLTI

Radioteleskopy

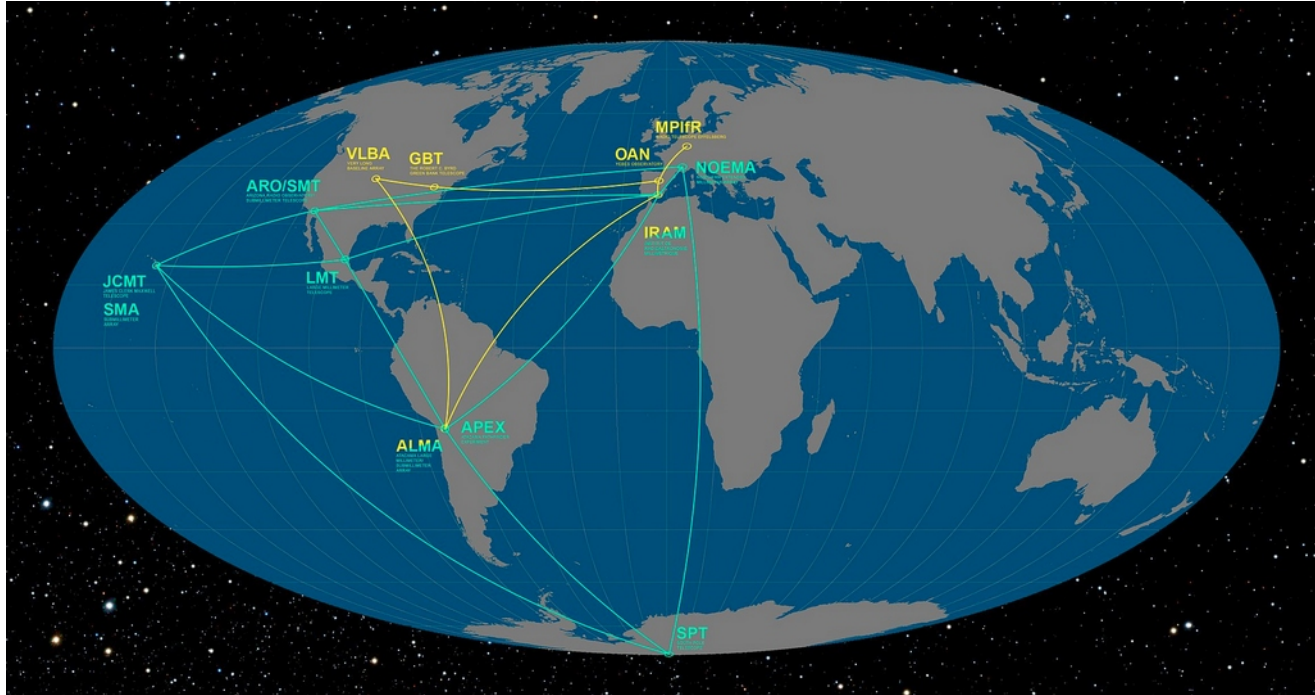

Radioteleskop 32m w Toruniu

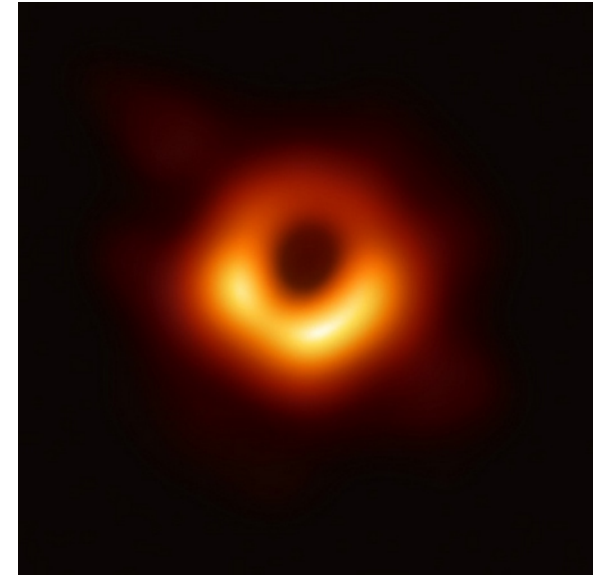

27 radioteleskopów 25m VLA w USA

Very Long Baseline Interferometry

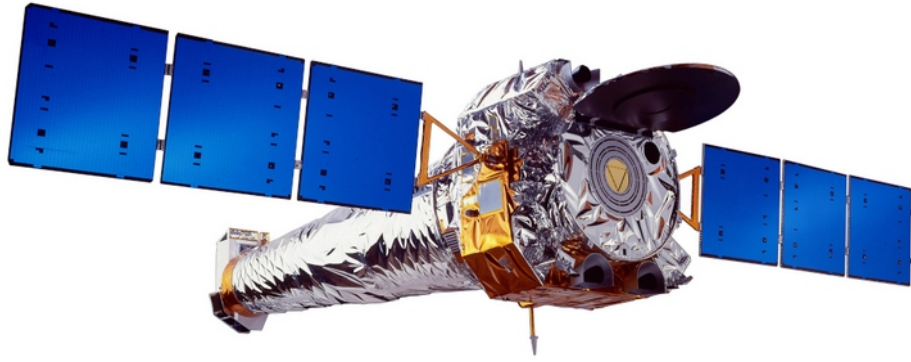

Event Horizon Telescope

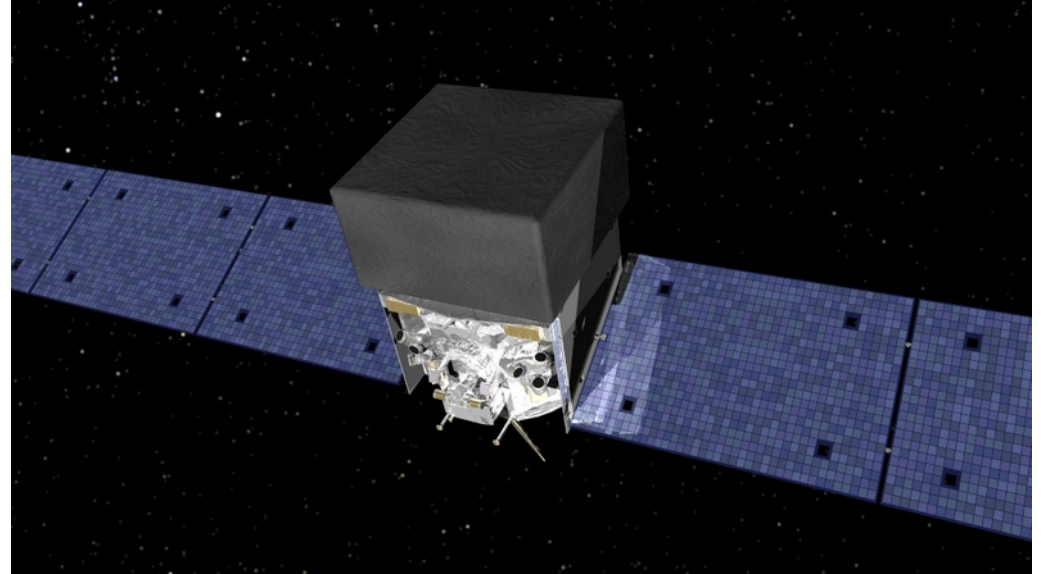

Centrum galaktyki
eliptycznej M87
(2019)

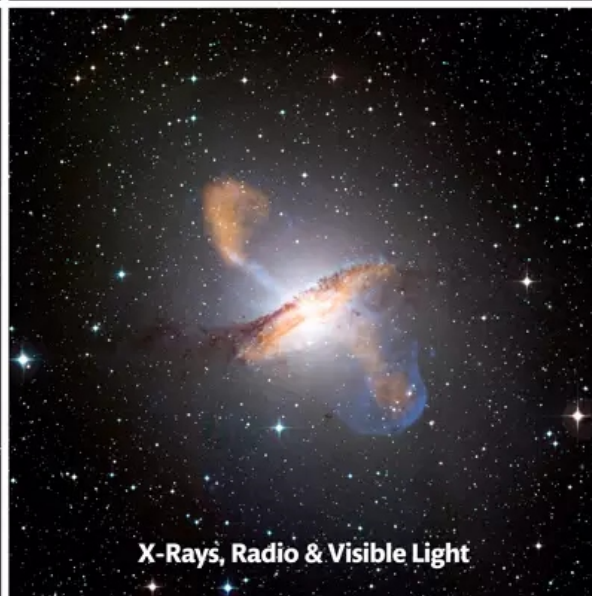
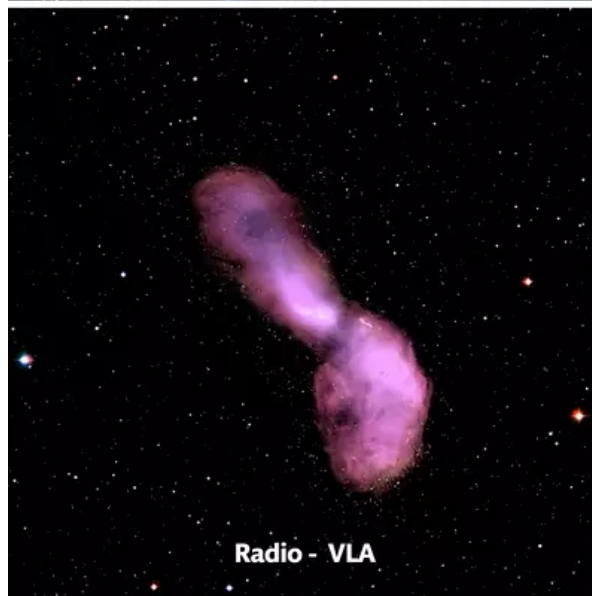
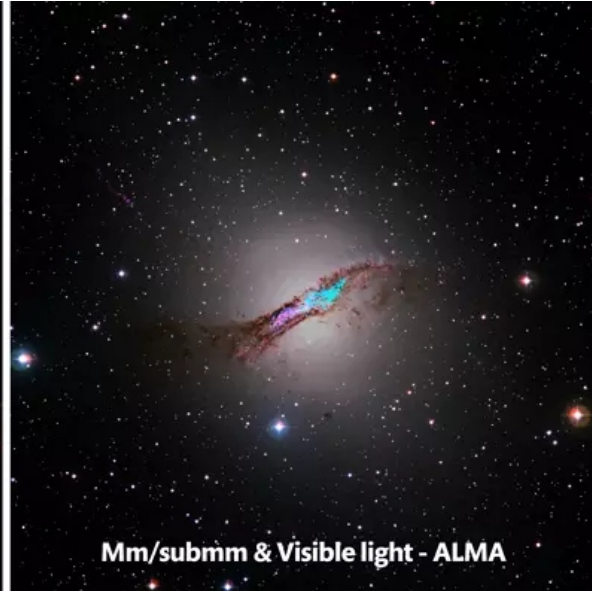
Teleskopy X i gamma

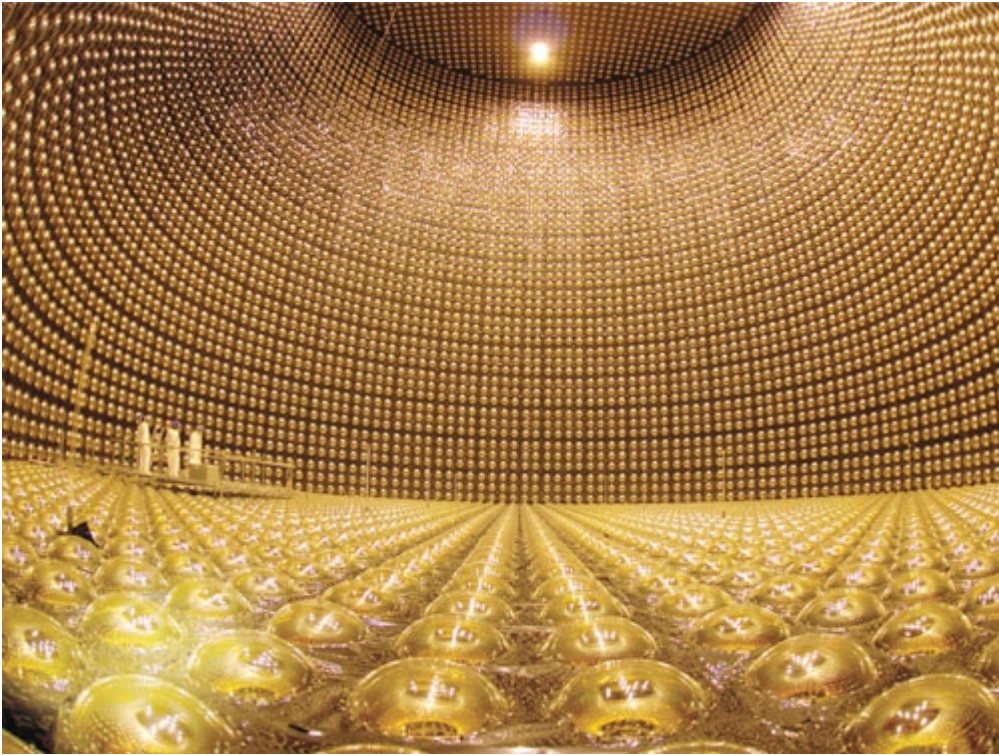
Teleskop rentgenowski
Chandra

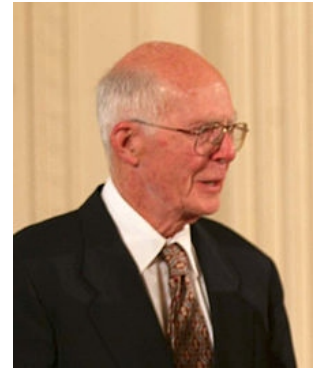
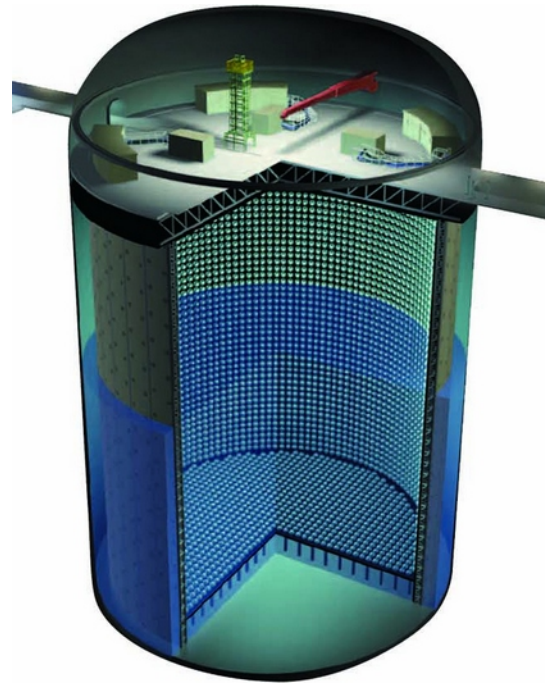
„Teleskop” gamma
Fermi

Detektory neutrin

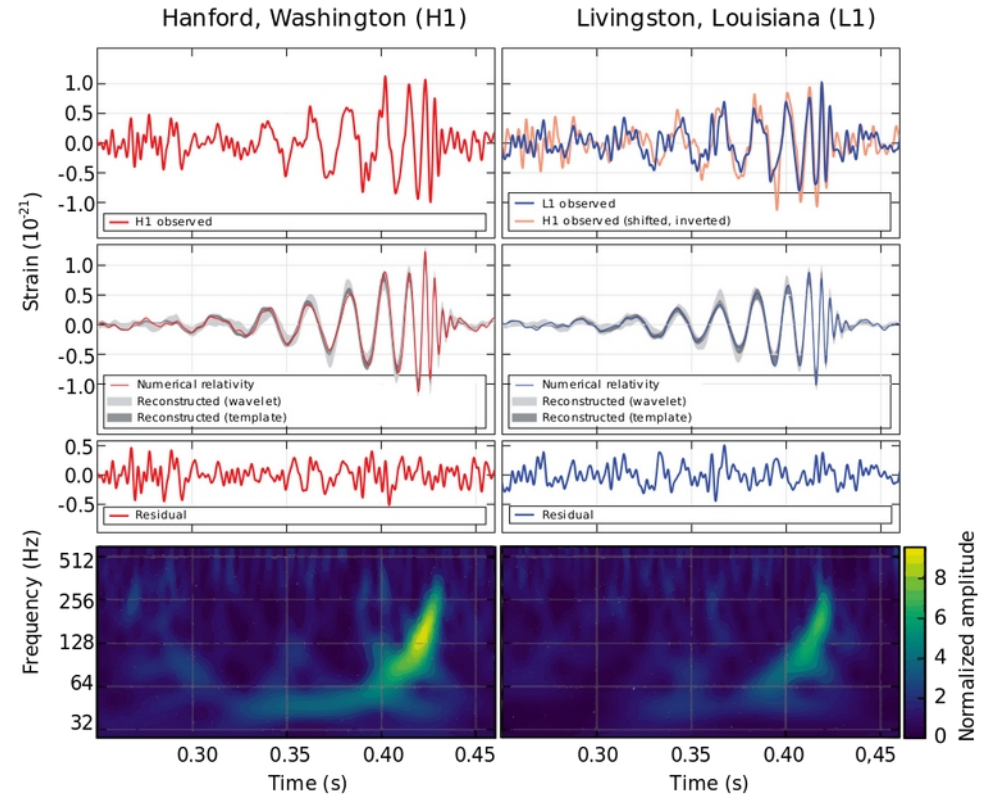

Japoński detektor Super-Kamiokande.

Raymond Davis
(1914-2006)
1960r

Detektory fal grawitacyjnych

Pierwsza detekcja fal grawitacyjnych
(14-09-2015)

Podział astronomii

Ze względu na badane obiekty:

- Słońce – heliofizyka
- Planety – planetologia
- Gwiazdy – gwiazdowa (astrofizyka)
- Droga Mleczna – galaktyczna
- Inne galaktyki – pozagalaktyczna
- Wszechświat – kosmologia

Ze względu na sposób badań:

- astronomia teoretyczna
- astronomia obserwacyjna
- badania kosmiczne

Ze względu na technikę obserwacji:

- astrometria
- fotometria
- spektroskopia
- interferometria
- polarymetria
- astronomia neutrinowa
- astronomia fal grawitacyjnych

Mechanika nieba

badanie ruchu ciał w kosmosie